

DEN NORSKE KIRKE

Nidaros bispedømmeråd

Det Kongelige kultur- og kirkedepartement
Kirkeavdelingen
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

dok 85

Kultur- og kirkedep. KI	
Saksnr. 2008.00738	Dato 28.8.08
Kode Ki-501	Beh.....

Dato: 25.08.2008

Vår ref: 08/131-2 KST

Deres ref: 2008/00738 KIA tbh

Høring - Innstillingen Styrket demokrati i Den norske kirke

Nidaros bispedømmeråd vises til departementets høringsbrev av 30. mai d.å. Høringsfristen har ikke gjort det mulig å behandle saken i samlet møte. Utkast til høringsbrev er forelagt alle medlemmer til kommentar hvoretter bispedømmerådets arbeidsutvalg har behandlet saken. Bispedømmerådet beklager at prosessen har blitt slik at departementet har funnet det påkrevd å legge høringsperioden til sommerferien.

Nidaros bispedømmeråd vil gjennom høringsuttalelsen berøre flere av de prinsipielle spørsmålene og fremheve noen enkeltspørsmål som det er særlig grunn til å arbeide videre med, samt peke på noen andre løsninger enn arbeidsgruppen har pekt på. Rådets medlemmer vil gjennom Kirkemøtet til høsten kunne komme tilbake til saken i en bredere sammenheng og drøfte også andre forhold som må vurderes.

Generelt

Nidaros bispedømmeråd har merket seg at forslagene i utredningen allerede er vurdert positivt av de politiske partiene gjennom det forliket som ble inngått i Stortinget knyttet til Stat-kirke-spørsmålet. Partiene ønsker demokratireformen gjennomført med utgangspunkt i utvalgets innstilling og at dette skjer i et samarbeid med kirkens organer. Hovedelementene skal være etablering av reelle valgmuligheter, økt bruk av direktevalg og kirkevalg samtidig med offentlige valg. Selv med en slik politisk enighet vil gjennomføringen være avhengig av tilslutning fra kirkelig hold.

Menighetsrådene har tidligere uttalt seg om økt bruk av direkte valg, nemlig i høringen knyttet til utredningen om Stat – kirke. Da mente 52 % av menighetsrådene i landet at nåværende valgordning burde opprettholdes, mens 32 % gikk inn for større bruk av direkte valg. I Nidaros var 24 % av menighetsrådene positive til økt bruk av direkte valg mens 61 % ønsket at dagens ordning ble videreført. I landet som helhet var oppslutningen om direkte valg minst i små menigheter, formodentlig fordi innflytelse fra disse menighetene vil reduseres ved overgang til direkte valg. Dette antas å ha hatt betydning også for menighetsrådene i Nidaros.

Dette høringsmaterialet er et naturlig bakteppe når bispedømmerådet nå skal vurdere arbeidsgruppens forslag og ta stilling til hvilken valg måte som eventuelt skal benyttes i Nidaros i 2009. Samtidig er det nødvendig å vurdere demokratiutfordringene i lys av den større helhet som stat-kirke - spørsmålet utgjør, både politisk og kirkelig.

Bispedømmerådet sier seg enig i arbeidsgruppens vurdering av at Den norske kirke i dag på ingen måte er udemokratisk i sin basis og oppbygning. Likevel er det rom for forbedringer i den demokratiske representativitet.

I lys av en slik tilnærming ser Nidaros bispedømmeråd i hovedsak positivt på arbeidsgruppens forslag. Det er grunn til å understreke at demokratireformen må evalueres på bakgrunn av de hovedelementene som er nevnt foran og som det er tverrpolitisk enighet om - ikke på bakgrunn av valgoppslutningen i 2009 / 2011. Hvordan tiltakene virker på valgoppslutningen kan vurderes først i et lengre tidsperspektiv.

Valg samtidig med offentlige valg

Arbeidsgruppen foreslår at valg til menighetsråd og til Kirkemøte/bispedømmeråd i 2009 holdes samtidig med stortingsvalget og fra 2011 holdes samtidig med kommunevalget.

Bispedømmerådet har merket seg den prinsipielle motforestillingen som har vært reist mot å holde offentlige valg og valg for ett trossamfunn samtidig. Dette må balanseres mot at Den norske kirke har og fortsatt skal ha en særskilt tilknytning til stat og kommune og at medlemsprosenten i Dnk i størsteparten av landet er svært høy.

Å legge de kirkelige valg samtidig med offentlige valg kan føre til større oppslutning, noe som vil være positivt. I de menighetene i Nidaros som har hatt dette som en prøveordning har valgoppslutningen steget betraktelig, ikke minst der valglokalene har ligget i samme bygning.

En kombinasjon av disse valgene kan på den annen side resultere i at de kirkelige valg forsvinner i det mediefokus som offentlige valg får. Det gir ekstra utfordringer med hensyn til behovet for økt og relevant informasjon til velgerne.

Etter bispedømmerådets vurdering bør offentlige valg og kirkelige valg kunne holdes samtidig. Dette forhindrer ikke at stemmegivning også kan skje knyttet til søndagens gudstjeneste, slik arbeidsgruppen foreslår.

Bispedømmerådet vil peke på at valgene må holdes i atskilte lokaler. Det vil bidra til å synliggjøre det kirkelige valg som et selvstendig valg. Valgene bør imidlertid kunne skje i ulike lokaler i samme bygning. Det må overlates til den lokale kirke å fastsette dette i nødvendig samvirke med kommunene. I denne vurderingen vil det også få betydning om de offentlige valgkretsene samsvarer med menighetens valgkrets/er.

Menighetsrådsvalg

For menighetsrådsvalg foreslår arbeidsgruppen bare den endring at valget skal holdes samtidig med offentlige valg. Ellers foreslås ingen endringer i selve valgreglene. Imidlertid vil forslagene om tiltak for å styrke oppslutningen om valgene, bedre tilrettelegging omkring valgene m.v. få virkning også for menighetsrådsvalget.

Bispedømmerådet viser til at det er i menighetene den viktigste kirkelige virksomhet foregår og at det er her det kirkelige demokrati utøves oftest og med størst virkning for menighetens liv. Bispedømmerådet ser det som særdeles viktig at tilretteleggingen med tanke på menighetsrådets (og fellelrådets) virke som demokratisk organ har høy prioritet, og støtter de forslag arbeidsgruppen har omkring dette (oppslutning og tilrettelegging av valgene, godtgjørelse for vervene, opplæring m.v).

Valg av Kirkemøte og bispedømmeråd

Bispedømmerådet har merket seg at valget omtales som "Valg til Kirkemøtet" og at de som velges sammen med biskopen skal utgjøre bispedømmerådet i vedkommende bispedømme. Dette er omvendt i forhold til gjeldende ordning, hvor de som velges til bispedømmerådene også utgjør Kirkemøtet.

Bispedømmerådet er opptatt av at profileringen av bispedømmet og rådets oppgaver ikke svekkes verken i forhold til kandidatene eller velgerne. Størsteparten av oppgavene de valgte vil komme til å ha vil være knyttet til arbeidet i bispedømmerådet og det vil være unaturlig om dette tones ned.

Bispedømmerådet vil derfor foreslå at valget profileres som "Valg til bispedømmeråd/Nidaros bispedømmeråd og Kirkemøtet".

Antallet som skal velges

Det foreslås å øke antallet leke medlemmer i Kirkemøtet slik at KM samlet vil ha 125 medlemmer. Samtidig foreslås at antallet leke som velges fra det enkelte bispedømme varierer fra 9 til 7 avhengig av antallet kirkemedlemmer.

Bispedømmerådet ser det som verdifullt at Kirkemøtet får en bredere representasjon gjennom den foreslåtte økning i antallet leke medlemmer. Bispedømmerådet har ikke innvendinger mot at det skjer en viss differensiering i antallet mellom bispedømmene, men en større differensiering enn foreslått kan ikke anbefales.

Sørsamisk representasjon i bispedømmerådet

Bispedømmerådet er enig i at ordningen med en sørsamisk representant i Nidaros bispedømmeråd opprettholdes. Denne representanten har til nå blitt valgt av utpekte elektorer. Det er naturlig å se den fremtidige valgordningen i sammenheng med at departementet nylig har sendt på høring forslag til forskrift om samisk menighet i sørsamisk område. Dette forslaget innebærer at det skal etableres et medlemsregister for denne menigheten, med tanke på valg av samisk menighetsråd høsten 2009. Det åpner mulighet for at den sørsamiske representanten i bispedømmerådet kan velges av medlemmene i den samiske menigheten. Bispedømmerådet ser dette som naturlig og anbefaler en slik ordning.

Direkte valg som preferansevalg

Den viktigste endringen som foreslås er innføringen av direkte valg til Kirkemøtet og bispedømmerådene. Dette vil gi alle kirkens medlemmer anledning til avgi stemme. Bispedømmerådet ser at dette reiser store nye utfordringer knyttet særlig til informasjon til alle kirkens medlemmer om valget og en sakssvarende informasjon om kandidatene. Samtidig ser bispedømmerådet betydningen av at alle kirkens medlemmer får stemme.

Forutsatt at det stilles nødvendige ressurser til disposisjon vil bispedømmerådet anbefale at direkte valg innføres.

Arbeidsgruppen foreslår at det direkte valget gjennomføres som preferansevalg ut fra én kandidatliste satt opp i alfabetisk rekkefølge. De som stemmer må angi nr. 1, nr. 2 o.s.v. for hvem de primært/sekundært ønsker valgt. Preferansevalg er en ny og krevende valg måte.

Bispedømmerådet er usikkert på hvordan preferansevalg vil virke med hensyn til hvem som velges – kandidater fra spredtbygde områder eller kandidater fra byene.

Bispedømmerrådet vil peke på betydningen av å etablere valgmåter som gir gode muligheter for alle områdene i et bispedømme til å bli representert i bispedømmerrådet. Det er nødvendig at dette blir et element i evalueringen av ordningen med preferansevalg.

Bispedømmerrådet forutsetter at opptellingen av stemmer tilrettelegges maskinelt.

Indirekte valg

I tillegg til direkte valg foreslår utvalget at gjeldende ordning med indirekte valg opprettholdes ved at menighetsrådene velger noen av de leke medlemmene etter at det direkte valget er gjennomført. Hvordan to valgmåter vil virke med hensyn til "status" for de som velges på den ene eller andre måten er usikkert. Det er grunn til å tilrettelegge ordningene slik at et slikt "skille" motvirkes. Et todelt valg vil også skape tidsmessige og praktiske utfordringer som vi vil komme tilbake til nedenfor.

Bispedømmerrådet støtter likevel at det åpnes for et todelt valg, ikke minst i en periode hvor direkte valg skal prøves ut og evalueres.

Arbeidsgruppen forslår at et flertall av medlemmene velges ved det direkte valget. Bispedømmerrådet ser ingen tungtveiende grunner for dette. For å bidra til likeverd ved de to valgene bør det i prinsippet velges like mange ved begge valgmåtene. For Nidaros vil det bety 4 leke medlemmer ved hver av valgmåtene.

Nominasjonsprosessene - kandidatlistene

Etter å ha innhentet forslag på kandidater skal nominasjonskomiteen sette opp en kandidatliste i alfabetisk rekkefølge. Nominasjonskomiteen trenger til dette arbeidet en sakssvarende informasjon om alle foreslåtte kandidater – på linje med den informasjon velgerne trenger når det skal stemmes.

Komiteen får gjennom nominasjonsarbeidet stor innflytelse. Bispedømmerrådet ser derfor betydningen av forslaget om at kandidatlisten til det direkte valget bør kunne suppleres med ytterligere kandidater etter forslag fra et nærmere bestemt antall kirkemedlemmer. En slik ordning forutsetter at nominasjonsarbeidet starter og at den foreløpige kandidatlisten ferdigstilles på et langt tidligere tidspunkt enn ellers nødvendig – og at listen kunngjøres gjennom annonser i media. Bispedømmerrådet støtter forslaget om at kandidatlisten kan suppleres av et nærmere bestemt antall kirkemedlemmer.

Hvor mange kirkemedlemmer som bør kreves for at listen skal bli supplert med ytterligere en kandidat er en vanskelig avveining. En kan tenke seg at kravet også inneholder elementer av at de som står bak en kandidat må komme fra flere menigheter/prostier. Bispedømmerrådet har kommet til at et slikt tilleggskrav ikke bør settes, og vil antyde at minst 30 kirkemedlemmer bør stå bak en kandidat dersom kandidatlisten skal suppleres.

Forslaget om to valgordninger – først et direkte valg sammen med de offentlige valg i september og deretter et indirekte valg via menighetsrådene senere samme høst – reiser spørsmål om hvordan nominasjonsprosessene og kandidatlistene skal tilordnes hverandre.

Arbeidsgruppen forslår at det opereres med to ulike lister uten at gruppen går nærmere inn på de utfordringer dette reiser. Det er formodentlig tenkt at det ikke skal være mulig

å stå på valg både ved det direkte valget og ved det indirekte valget, og at de to listene også skal ha hver sine varamannslister.

Bispedømmerrådet ser behov for å drøfte sider ved nominasjonsarbeidet og kandidatliste/r noe nærmere:

Forslaget om to ulike lister reiser spørsmål om hvilke kriterier som skal nyttes for å bli satt opp på den ene eller den andre listen. Bispedømmerrådet ser for seg at det kan bli vanskelig å håndtere dette på en sakssvarende måte. En mulighet er å forutsette at forslagsstillerne (menighetsråd og andre) også skal foreslå hvilken av de to listene den foreslåtte skal stå på, og at nominasjonskomiteen er bundet av dette. Men heller ikke dette er uten videre enkelt – for forslagsstillerne er det viktigere at vedkommende blir valgt enn hvordan vedkommende velges.

Bispedømmerrådet vil videre peke på tidsaspektet som tilsier at en ny selvstendig nominasjonsprosess i etterkant av det direkte valget, vil gjøre det vanskelig å gjennomføre det indirekte valget på en forsvarlig måte i samme kalenderår.

Vi vil derfor reise spørsmål om det ikke er like tjenelig å betrakte nominasjonsarbeidet og kandidatlisten/e under ett. Menighetsrådene og andre får på vårparten anledning til å foreslå kandidater. Gjennom nominasjonsprosessen antas det dermed allerede å foreligge forslag på en lang rekke gode kandidater. Og et antall kirkemedlemmer vil kunne supplere kandidatlisten med flere kandidater. Selv om en kan tenke seg at de nye menighetsrådene (valgt parallelt med det direkte valget), fikk mulighet til å foreslå supplerende kandidater som skulle vurderes på nytt av nominasjonskomiteen, anser bispedømmerrådet den demokratiske prosessen knyttet til nominasjonsprosessen å være godt ivaretatt uten en slik ordning.

På denne måten kan den kandidatlisten som settes opp til det direkte valget videreføres med tanke på det indirekte valget, ved at de kandidater som blir valgt tas ut og at listen eventuelt suppleres med nye navn etter nominasjonskomiteens bestemmelse.

De nye menighetsrådenes innflytelse på kandidatlisten kan ivaretas ved at det gis anledning til å supplere listen med ytterligere kandidater. Det bør da kreves at minst 3 menighetsråd står bak for at en ny kandidat skal føyes til listen.

I bispedømmer hvor det skal være to valg blir det også et spørsmål om det skal være en eller to lister over varamedlemmer. Utredningens forslag innebærer at det skal være to lister over varamedlemmer.

To varamannslister kan bidra til å opprettholde ”skillet” mellom hvordan de leke medlemmene er valgt. Bispedømmerrådet mener det bør overveies om det i bispedømmer hvor det skal være todelt valg, heller bør bli én varamannsliste for leke medlemmer på bakgrunn av valgresultatet i det indirekte valget. Det vil også forenkle oppsettet av kandidatlisten til det indirekte valget ved at bare de som blir valgt som faste medlemmer tas ut. Samtidig vil de kandidatene som ikke ble valgt som faste medlemmer ved det direkte valget, men kanskje kom på varamannsplass i henhold til det valget, ha mulighet til å bli valgt som fast medlem ved det indirekte valget.

Senket stemmerettsalder

Arbeidsgruppen peker på forhold som både kan tilsi en senket stemmerettsalder og som kan tale mot dette. Bispedømmerrådet konkluderer i likhet med arbeidsgruppen med at stemmerettsalderen bør senkes til 15 år.

Presentasjon av kandidatene

Arbeidsgruppen peker på behovet for at presentasjonen av kandidatene forbedres og at den må inneholde deres standpunkt i viktige saker.

Bispedømmerrådet er enig i at dette må få et større fokus når det blir direkte valg. Samtidig er det en avveining hvor omfattende presentasjonen skal være og hva den skal inneholde. Og hva er "viktige saker" – det vil variere ut hva den enkelte velger og kandidat mener er viktig. En annen avveining er hvor styrt presentasjonen skal være gjennom konkrete spørsmål eller hvor åpen selvpresentasjon det skal tilrettelegges for. Endelig blir det en avveining mellom fokus på overordnede kirkelige spørsmål og spørsmål knyttet til vedkommende bispedømme.

Dernest vil det handle om måten å nå ut med presentasjonen til velgerne. Her vil det være urett å lene seg bare til medias fokus. Presentasjon på internett vil nå noen, men på langt nær alle velgere. Velgerne må ha reell mulighet til å vurdere hva kandidatene står for før velgerne møter opp for å stemme. En kombinasjon av internett og trykt presentasjon som kan spres til mange er trolig den måten som kan sikre dette på en rimelig bra måte.

Bispedømmerrådet ser behov for at det arbeides grundig med disse spørsmålene som et ledd i de videre forberedelsene.

Stemmegivning ved det indirekte valget

Arbeidsgruppen foreslår at hvert menighetsråd skal avgi én stemme og at også det indirekte valget gjennomføres som preferansevalg. Dette i motsetning til nåværende ordning hvor hvert menighetsrådsmedlem avgir stemme på 4 kandidater.

Bispedømmerrådet er ikke overbevist av de momenter som er trukket fram til fordel for disse endringene. Et mindretall i menighetsrådet vil ved en slik ordning ikke få innflytelse ved opptellingen og opplevelsen av å ha bidratt til valget blir mindre.

Bispedømmerrådet mener derfor det bør overveies nærmere om ikke nåværende stemmeordning bør videreføres ved det indirekte valget.

Utnevning av proster

Arbeidsgruppen foreslår at tilsetting av proster legges til bispedømmerådene når dette skal overføres fra statsråd. Samtidig foreslås det at bispedømmerådene allerede ved nåværende ordning gis en rolle i saksbehandlingen forut for utnevning av prost.

Bispedømmerrådet kan ikke se behovet for å gå veien om en ordning hvor bispedømmerådene gis en uttalerolle i saksbehandlingen. Tilsetting av proster i bispedømmerrådet har vært et krav fra kirkelig hold i mange år. Tiden for dette er overmoden og bør straks kunne forberedes med nødvendige vedtak.

Fast preses

Nidaros bispedømmeråd har merket seg arbeidsgruppens vurdering av om presesfunksjonen bør styrkes ved at den legges fast til et bispedømme og at det i den sammenheng bør vurderes om det er grunn til å opprette et tolvte bispedømme.

Nidaros bispedømmeråd har erfaring med virkningene av at biskopen også ivaretar presesfunksjonen. De rammebetingelsene som gjelder og som det er praktisk mulig å tilrettelegge ved å "flytte" preses fra bispedømme til bispedømme etter Bispemøtets bestemmelse, gir en belastende arbeidssituasjon for vedkommende biskop og reduserer uvilkårlig biskopens mulighet til å være biskop i eget bispedømme.

Dette er en omfattende sak som berører hele kirken og det er nødvendig at den utredes nærmere. Bispedømmerådet støtter at spørsmålet om fast preses blir satt på dagsorden gjennom oppnevning av et bredt sammensatt utvalg.

Andre tiltak

Utvalget foreslår også en rekke andre tiltak så som utsendelse av valgkort, godtgjøring til valgstyrer og stemmestyre, frikjøpsordning for lederverv og styrket opplæring for de valgte m.v.

Bispedømmerådet anser disse og andre forslag i sammenhengen som nødvendige forutsetninger for at valget skal få den bredere oppslutning som intensjonen er og for at demokratiet skal styrkes gjennom de leke medlemmene i menighetsrådene, bispedømmerådene og Kirkemøtet.

Når kirken skal forme en ny valgordning både med direktevalg og med preferansevalg, som vi har liten erfaring med i Norge, er det helt nødvendig med den forskning og evaluering som arbeidsgruppen foreslår.

Økonomi

Demokratireformen er et omfattende og krevende tiltak, noe ikke minst de ressursmessige behov som synliggjøres i utredningen viser. Stortinget må følge opp med nødvendige bevilgninger, både til den lokale kirke og til de regional- og sentral-kirkelige råd som får oppgaver i sammenhengen. Dersom det skal være realistisk med valg etter nye ordninger allerede i 2009, må noen ressurser stilles til disposisjon i 2008.

Arbeidsgruppen mener det er nødvendig med ressurser til en ½ stilling til hvert av bispedømmene foruten midler til regionale informasjonstiltak, økte utgifter til nominasjonsarbeidet og valgtekniske oppgaver, økte utgifter som følge av flere medlemmer i bispedømmerådene, frikjøp av leder og innføring av møtegodtgjørelse samt til opplæring og kurs for rådsmedlemmer. Bispedømmerådet forventer at dette følges opp slik at oppgavene på bispedømmenivå fullfinansieres med friske midler.

Dernest er det nødvendig at denne nye reformen ikke går på bekostning av andre store kirkelige reformer, særlig gjelder dette trosopplæringsreformen.

Valgmåte i Nidaros bispedømme

Ved å benytte begge valgmåtene er det klart at nominasjonsprosessen blir mer krevende og det stemmeforberedende og valgtekniske arbeidet blir atskillig mer omfattende. Det er et spørsmål om betydningen av to valgmåter er verd det. Kanskje vil representativiteten samlet sett bli like god med bare direkte valg.

Menighetsrådene i Nidaros signaliserte i Stat-kirke - høringen at de primært ønsker å opprettholde dagens ordning fremfor direkte valg, jfr. det som er nevnt innledningsvis. Menighetsrådene ble dog ikke spurt om hva de vil foretrekke i valget mellom bare direkte valg eller en kombinasjon av direkte og indirekte valg.

Det at valgene i 2009 og 2011 skal evalueres særskilt tilsier at en kombinasjon av direkte og indirekte valg blir prøvd ut i noen bispedømmer.

Ut fra en helhetlig vurdering har bispedømmerådet kommet til at valget i Nidaros i 2009 gjennomføres som et todelt valg – slik at 4 leke medlemmer velges ved direkte valg og 4 leke medlemmer velges ved indirekte valg.

Med vennlig hilsen

Åge Søsveen/sign
Leder

Kopi: Kirkerådet

Kristian Stendahl
stiftsdirektør